

UMUM TA'LIM MAKTABLARDA INTEGRATSIYANING
MAVJUDLIGI VA RIVOJLANISHI

Bahtiyorova Asila O'ktam qizi ¹

¹ Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy Pedagogika Universiteti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-bosqich talabasi

baxtiyorovaasila18@gmail.com

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 26.05.2025

Revised: 27.05.2025

Accepted: 28.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

integratsiya, umumiy o'rta ta'lim, fanlararo yondashuv, pedagogik metodologiya, ta'lim texnologiyalari, o'quv jarayoni, psixologik rivojlanish, innovatsion ta'lim.

Maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida integratsiya tushunchasi, uning pedagogik va psixologik asoslari, zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni, xalqaro va milliy tajriba, shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Fanlararo integratsiya usullari, ta'lim texnologiyalari, o'quvchilarni rivojlantirishdagi roli, hamda pedagogik malaka oshirish va ta'lim sifati masalalari yoritilgan. Maqola ta'lim sohasidagi innovatsiyalarni joriy etishda integratsiyaning samaradorligini oshirishga qaratilgan.

KIRISH. Hozirgi kunda ta'lim sohasida yuz berayotgan global o'zgarishlar, ilm-fan va texnologiyalar taraqqiyoti yangi pedagogik yondashuvlarni, xususan, integratsiya jarayonlarini talab qilmoqda. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarni zamonaviy hayotga tayyorlash uchun bilimlarni fanlararo uyg'unlashtirish zarurati ortib bormoqda. Integratsiya o'quvchilarda tizimli, mantiqiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Integratsiya tushunchasi va uning pedagogik ahamiyati

Integratsiya – bu bilim va ko'nikmalarni fanlararo bog'lash orqali o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etish. Bu jarayon pedagogik jihatdan o'quvchilarning bilimlarni tizimli, mantiqiy va mustahkam o'zlashtirishlariga xizmat qiladi. Psixologik asoslarda integratsiya o'quvchining fikrlash doirasini kengaytiradi, ularni kompleks masalalarni hal qilishga, yangi bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltiradi.

Pedagogik ahamiyati:

Bilimlarni qamrab olish va tizimlashtirishni ta'minlash;

O'quvchilarda mustaqil va ijodiy fikrlashni shakllantirish;

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish;

O'quvchilarni hayotiy vaziyatlarga tayyorlash;

O'qitish samaradorligini oshirish.

Integratsiyaning turlari va usullar.

Fanlararo integratsiya

Fanlararo integratsiya – bu turli fanlar mazmunini va o'qitish usullarini uyg'unlashtirish. Masalan, tarix va adabiyot, matematika va fizika fanlari bo'yicha o'zaro bog'liqlikni ta'minlash. Bu usul o'quvchilarga keng qamrovli bilim olish imkonini yaratadi.

Metodik integratsiya

O'qitish metodlarini birlashtirishni anglatadi. Bu yerda loyiha asosida o'qitish, muammoli o'qitish, interfaol metodlar qo'llaniladi. Masalan, muammoli savollar yordamida turli fanlar bo'yicha fikrlashni rivojlantirish.

Texnologik integratsiya

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali fanlararo bog'lanishni kuchaytirish. Onlayn platformalar, virtual laboratoriyalar, multimedia materiallari ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Umum ta'lim maktablarida integratsiyaning mavjud holati

O'zbekiston maktablarida integratsiya jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda ko'plab maktablarda fanlararo loyihalar, tematik darslar, modullar asosida o'qitish tajribasi mavjud. Biroq, bu jarayon hali tizimli va keng qamrovli emas. O'qituvchilarning integratsiyaga oid metodik tayyorgarligi pastligi, darslik va qo'llanmalar yetishmasligi asosiy muammolardan biridir. Shuningdek, axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayapti.

Xalqaro tajriba

Finlyandiya, Kanada, AQSh va Yaponiyada ta'lim tizimlari integratsiyaga katta e'tibor beradi. Bu davlatlarda o'quv dasturlari moslashuvchan bo'lib, o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlariga moslashgan. Loyiha asosida o'qitish, interfaol metodlar keng qo'llaniladi. Shu bilan birga, o'qituvchilar muntazam malaka oshirish kurslarida ishtirok etadi. Bu tajriba O'zbekistonda ham qo'llanilishi mumkin.

Integratsiyaning psixologik va didaktik asoslari

O'quvchilarning bilim olish jarayoni individual xususiyatlarga ega, shuning uchun integratsiya didaktik va psixologik qonuniyatlarga mos bo'lishi kerak. O'quvchilar o'zaro bog'liq bilimlarni kompleks o'zlashtirganda, ularning aqliy faoliyati yaxshilanadi, yangi bilimlar mustahkamlanadi. Muammoli o'qitish, tanqidiy fikrlash va kreativlikni rivojlantirish psixologik asoslaridan biridir.

Zamonaviy texnologiyalar va integratsiya

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) o'quv jarayonini interfaol va qiziqarli qiladi. Masalan, virtual laboratoriyalar orqali kimyo va fizika fanlaridagi tajribalar uyda

yoki maktabdan tashqarida amalga oshirilishi mumkin. Onlayn platformalar orqali fanlararo loyihalar tashkil qilinadi, o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bundan tashqari, raqamli baholash vositalari o'quvchilarning bilim darajasini aniq baholashga yordam beradi.

Maktablarda integratsiyani rivojlantirish bo'yicha takliflar

Pedagoglarni muntazam malaka oshirish kurslari bilan ta'minlash;

Innovatsion o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalarni yaratish va joriy etish;

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish;

Fanlararo loyihalar va tematik darslarni ko'paytirish;

Ta'lim jarayonini boshqarishda integratsiyani rag'batlantiruvchi tizim yaratish.

Amaliy misollar va muvaffaqiyatli tajribalar

Ba'zi maktablarda o'quvchilar ekologiya mavzusida biologiya, kimyo, geografiya fanlarini birlashtirgan loyihalar ishlab chiqishmoqda. Natijada o'quvchilar nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llashga o'rganadi. Shuningdek, matematika va informatika fanlarini birlashtirgan modullar orqali murakkab masalalarni yechish ko'nikmalari rivojlantirilmoqda.

Xulosa. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida integratsiyaning mavjudligi va rivojlanishi ta'lim jarayonining sifatini oshirish uchun muhim omil hisoblanadi. Integratsiya o'quvchilarga fanlararo bog'liqlikni anglash, bilimlarni tizimli va mantiqiy ravishda o'zlashtirish, shuningdek, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish imkonini beradi. Bu jarayon o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga, mustaqil bilim olishga, yangi bilimlarni hayotiy vaziyatlarga qo'llashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim muhitida integratsiyani amalga oshirishda pedagoglarning malakasi, metodik qo'llanmalar, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining imkoniyatlaridan samarali foydalanish katta ahamiyatga ega. Maktablarda fanlararo loyiha va faoliyatlarni kengaytirish, interfaol o'qitish usullarini joriy etish orqali o'quv jarayonining qiziqarli va samarali bo'lishi ta'minlanadi.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, ta'limda integratsiya o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini yengillashtiradi, ularni kelajakda muammolarni hal qilishga, jamoaviy ishga va zamonaviy hayot talablariga moslashishga tayyorlaydi. Shu bois, O'zbekistonda ham integratsiyani joriy etish va rivojlantirishga doir strategiyalar ishlab chiqilishi, pedagoglarning malakasini doimiy oshirish, ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Natijada, umum ta'lim maktablarda integratsiyaning keng qo'llanilishi o'quvchilarni zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlab, ularning shaxs sifatida barkamolligiga, jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishlariga xizmat qiladi. Bu esa mamlakat ta'lim

=====

tizimining raqobatbardoshligini oshirish, yosh avlodni kelajak avlod yetuk kadrlar sifatida tayyorlash uchun asos bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Rasulov A., Xodjayev M. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – T.: Fan, 2019.
3. Yuldoshev A., Tursunov B. Ta'limda integratsiyalashgan yondashuvlar. – Samarqand: Registon, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori – "O'quv jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy qilish to'g'risida".
5. Pedagogika va psixologiya jurnali, 2023-yil, 1-son.
6. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperative Learning and Interdisciplinary Education. – New York: Springer, 2018.
7. OECD Reports on Education, 2021.
8. UNESCO. Global Education Monitoring Report, 2022.